

บทความเรื่อง “วิชาการสายรับใช้สังคมไทย”

โดย ศ.นพ. วิจารย์ พานิช

ส่วนหนึ่ง จาก <http://www.gotoknow.org/profiles/users/vicharnpanich>

		หน้า
ตอนที่ ๑	ตีพิมพ์ ออนไลน์ แบบคุณภาพสูง	๒
ตอนที่ ๒	วางฐาน PLoT สู่การปฏิรูปประเทศไทย	๓
ตอนที่ ๓	จินตนาการชีวิตนักวิชาการรับใช้สังคมไทย	๔
ตอนที่ ๔	จินตนาการสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นสร้างสรรค์ผลงานวิชาการเพื่อรับใช้สังคมไทย	๕
ตอนที่ ๕	การตีพิมพ์ผลงานวิชาการแบบที่ตรวจสอบคุณค่าของผลงานได้ไม่ยาก	๖
ตอนที่ ๖	เจ้าหน้าที่สายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยทำอะไร	๗
ตอนที่ ๗	ภารกิจร่วมงานกับภาคชีวิตจริง	๘
ตอนที่ ๘	สร้างการยอมรับนับถือคุณค่าและคุณภาพ	๑๐
ตอนที่ ๑๗	เพื่อใคร	๑๑
ตอนที่ ๒๒	PBL กับการทำงานวิชาการรับใช้สังคมไทย	๑๓

ตอนที่ ๑ ดีพิมพ์ ออนไลน์ แบบคุณภาพสูง

เพื่อให้สังคมวิชาการไทยเข้าไปแนบแน่นกับชีวิตจริงของผู้คนทุกภาคส่วนของสังคม จึงต้องสร้างวิชาการสายใหม่ขึ้นมา เรียกว่า **วิชาการสายรับใช้สังคมไทย** คู่ขนานและ synergy กับวิชาการสายเดิมที่มีอยู่แล้ว ที่อาจเรียกว่า **วิชาการสายนานาชาติ**

ความท้าทายคือ เราต้องช่วยกันทำให้ วิชาการสายรับใช้สังคมไทย มีคุณภาพ มีความแม่นยำน่าเชื่อถือ เท่าเทียมกับวิชาการสายนานาชาติ ต้องไม่ให้วิชาการสายรับใช้สังคมไทย เป็นวิชาการชั้น ๒ เมื่อเทียบกับวิชาการสายนานาชาติ

วิชาการสายรับใช้สังคมไทย มีลักษณะพิเศษคือ สร้างวิชาความรู้ขึ้นจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เน้นวิชาการแบบที่เรียกว่า translational research หรือ action research หรือ applied research

ผมเคยเขียนเรื่องวารสารวิชาการไทยรับใช้สังคมไทยไว้ **ที่นี่** เป็นความคิดที่เกิดขึ้นเมื่อเกือบ ๑๐ ปีมาแล้ว และหลังจากได้รับความสะเทือนใจจากเหตุการณ์เมษา-พฤษภา ๕๓ ได้เขียนบันทึกความมุ่งมั่นของตนเองไว้ **ที่นี่** ตอนนี้มี ความชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ว่าควรจะทำวารสารแนวใหม่ ที่ใช้พลังของ ICT เข้ามาช่วย คือเป็น online journal โดยมี PLoS เป็นตัวอย่าง คือเป็นวารสารที่เปิดให้อ่านได้ทั่วไป (open access) แต่มีระบบตรวจสอบต้นฉบับที่เข้มงวด และทำอย่างมืออาชีพ

ไปรคลองอ่าน publication **เรื่องนี้** ใน PLoSMedicine จะสังเกตเห็นว่าบทความมี ๓ ตอน คือ Abstract, Editor's Summary, และบทความฉบับเต็ม โดยมีการตีพิมพ์แบบใช้พลังของ ICT ให้ความสะดวกในการอ่านและการติดตามไป ค้นคว้าต่ออย่างเต็มที่ คือมี link เต็มไปหมด เช่นเมื่อตาม ลิงค์ ของ ref. 1 ไปก็จะได้บทความที่อ้างอิง **ที่นี่** และจะเห็นด้วยว่ามีใครบ้างที่อ้างอิง ref. 1 นั้น แลยังมี ลิงค์ ไปยังบทความที่อ้างอิงนั้นอีกด้วย **ที่นี่** เสียแต่ว่าส่วนนี้เขาต้องให้เรา เสียเงินจึงจะได้อ่าน

จะเห็นว่า การตีพิมพ์ ออนไลน์ ในปัจจุบัน กระบวนการสื่อสารแลกเปลี่ยนทางวิชาการได้ดีกว่า และเร็วกว่าการตีพิมพ์ในกระดาษสมัยก่อนอย่างมากมาย แต่ก็ต้องมีการลงแรง และมีกองบรรณาธิการที่มีทั้งทักษะในการทำวารสารออนไลน์ ชนิดคุณภาพสูง และมีความรู้เชิงสาระด้านนั้นๆ ด้วย ดังจะเห็นว่ากองบรรณาธิการเขาทำบทสรุปของบรรณาธิการให้ด้วย รวมทั้ง บริการลิงค์ไปค้นเรื่องที่เกี่ยวข้องมากมาย เป็นการสนองความต้องการของผู้อ่านยุค IT ที่ต้องการความสะดวกให้มาอยู่ที่ปลายนิ้ว คลิ๊กเดียว รอนาทีเดียว ก็ได้มาดั่งใจ

ผมมองว่า สกอ. น่าจะตั้ง **คณะทำงาน** ที่มีทักษะและรักด้านการทำวารสาร ออนไลน์ ขึ้นชุดหนึ่ง เพื่อศึกษา Public Library of Science ว่าเขาทำงานอย่างไร เลี้ยงตัวได้อย่างไรในฐานะ non-profit organization เพื่อหาทางนำมาใช้คิดระบบวารสารวิชาการรับใช้สังคมไทยที่ดีพิมพ์ ออนไลน์ และเข้มแข็งคล้ายคลึงกัน คณะทำงานนี้มีหน้าที่ศึกษาวิธีการจัดทำวารสารวิชาการออนไลน์คุณภาพสูง และให้ข้อเสนอแนะวิธีทำงาน รวมทั้งเสนอแนะตัวบุคคลที่มีความเหมาะสมที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบงานนี้ให้แก่ประเทศไทย

หลักการแรก อย่าใช้ระบบราชการในการจัดตั้งวารสารนี้ ให้ตั้งเป็น non-profit organization โดยในเบื้องต้น สกอ. สนับสนุนเงิน ๕ - ๑๐ ปี มีการตั้งคณะกรรมการ steering ประมาณ ๑๐ คน ที่หลีกเลี่ยงการเป็นตัวแทนสถาบันหรือสาขาวิชาการ หลีกเลี่ยงการเล่นการเมืองไม่ว่าในรูปแบบใด เน้น quality, competence, efficacy, และ service อย่างมืออาชีพ หากเป็นไปได้ทีมงานของคณะทำงานน่าจะไปดูงานที่ Public Library of Science และน่าจะขอความร่วมมือจาก Fullbright หรือสถานทูตอเมริกัน ขอผู้เชี่ยวชาญมาทำงานร่วมกับทีม **คณะจัดทำวารสาร** เป็นเวลาสัก ๑ ปี

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/375578>

ตอนที่ ๒ วางฐาน PLoT สู่อุปการปฏิรูปประเทศไทย

การสร้างวิชาการสายรับใช้สังคมไทยนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก หากใช้เงินงบประมาณแผ่นดินปีละ ๑๐๐ ล้านบาทเป็นเวลา ๑๐ ปี แล้วสถาปนาระบบนี้ขึ้นได้ในสังคมไทย ก็น่าจะได้ถือว่าเป็นการสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่และลงทุนต่ำมาก ผมมองว่าแม้จะยกระดับการลงทุนขึ้นไปอีก ๑ ระดับ คือ ปีละ ๑,๐๐๐ ล้าน ก็ยังไม่ถือว่าแพง หากทำสำเร็จ

ใช้เวลาวางรากฐานจนเป็นวัฒนธรรมวิชาการสายรับใช้สังคม ในเวลา ๑๐ ปี ถือว่าเร็ว

สงสัยแต่เพียงว่าเราจะมีความสามารถทำความเข้าใจกับสังคม จนได้กระแสใหญ่ ไปขับเคลื่อนให้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศไทย ได้สำเร็จหรือไม่

เราจะปฏิรูปประเทศไทยได้สำเร็จในยุคสังคมความรู้ ต้องดึงเอาวงการวิชาการเข้าไปปรับใช้สังคมได้อย่างทรงประสิทธิภาพ ให้อุดมศึกษาเข้าไปทำงานแนบแน่นกับสังคม ไม่ใช่ห่างเหินสังคมอย่างที่ผ่านมา

การทำงานวิชาการรับใช้สังคม ที่ประสบผลดีต่อสังคมอย่างชัดเจนหนักแน่น ต้องเป็น talk of the town ต้องได้รับการปรบมือชื่นชม วงการวิชาการจึงจะมีกำลังใจ สร้างแรงบันดาลใจต่อเนื่อง นี่คือหน้าที่ของ PLoT – Public Library of Thailand ที่ใครๆ ก็เข้าถึงได้ และอ่านออก เพราะเป็นภาษาไทย และมีบทสรุปของบรรณาธิการให้คนธรรมดาที่ไม่ใช่นักวิชาการอ่านเข้าใจ เราเลียนแบบ PLoS คล้ายๆ เลียนสุกข์ของญี่ปุ่น ที่สุกข์ไทยอร่อยกว่ามาก (ตามลิ้นคนไทย)

จากสัญญาณวิกฤตความแตกแยกในสังคมไทย ผู้จิตวิญญาณอุดมศึกษา/วิชาการ รับใช้สังคม สู่วาระวารสารวิชาการรับใช้สังคม ที่จะ transform วงการวิชาการ/อุดมศึกษาไทย จากห่างเหินสังคม สู่น่าแนบแน่นสังคม โดยลงทุน ๑๐,๐๐๐ ล้านบาทใน ๑๐ ปี เพื่อสร้าง infrastructure ของระบบวิชาการรับใช้สังคมไทย ไม่แพงเลย แต่ต้องมีวิธีทำงานที่ได้ผล ไม่ตกร่องเดิมๆ ไม่ติดกับความคิดเดิมๆ และต้องมีระบบการจัดการที่ทรงประสิทธิภาพ มีการประเมินเพื่อพัฒนาอย่างเข้มงวดจริงจัง

วิชาการสายรับใช้สังคมไทยเกิดยาก หากคิดเล็ก ไม่มองว่านี่คือ โครงสร้างพื้นฐานทางวิชาการแนวใหม่ ที่เป็นเครื่องมือดึงเอาระบบอุดมศึกษา/ระบบวิชาการ ทั้งระบบ เข้าไปปรับใช้สังคมไทย การลงทุนปีละ ๑,๐๐๐ ล้านบาท เท่ากับการใช้กึ่งฝอยตกปลาตะเพิง เท่ากับจะช่วยยกระดับสังคมทั้งสังคมขึ้นมาด้วยการใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ ทั้งในชีวิตประจำวัน และในการประกอบการ/ประกอบธุรกิจ

คำขวัญคือ Modernize Thailand with New Track of Academic Life and PLoT. Towards Societal Impact Academics

กล่าวเป็นภาษาไทยว่า ปฏิรูปประเทศไทยด้วยวิชาการสายใหม่ สายรับใช้สังคมไทย เผยแพร่ผ่าน PLoT – วารสารวิชาการ ออนไลน์ ที่ทุกคนเข้าถึง และอ่านรู้เรื่อง

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/378024>

ตอนที่ ๓ จินตนาการชีวิตนักวิชาการรับใช้สังคมไทย

ชีวิตของนักวิชาการสายรับใช้สังคมไทยน่าจะทำงานอยู่ในสถานที่ทำงาน กับในสถาบันวิชาการ ประมาณอย่างละครึ่ง มีความใกล้ชิดและเข้าใจวัฒนธรรมของทั้งที่ทำงาน และวัฒนธรรมวิชาการ สามารถพูดคุยกันรู้เรื่องทั้งกับคนทำงาน และกับนักวิชาการ

ผมมองว่าใน ๑๐ ปีข้างหน้า นักวิชาการสายพันธุ์นี้จะมีสัดส่วนเป็นร้อยละ ๖๐ ขึ้นไป ของประชากรอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย

นักวิชาการกลุ่มนี้ทำงานวิชาการแบบเข้าไปทำงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้เคียงบ่าเคียงไหล่ อย่างเท่าเทียมกันกับชาวบ้าน กับคนในบริษัท ในโรงงาน กับหน่วยราชการ กับองค์กรไม่คำกำไร และในบริบทอื่นๆ ในลักษณะที่เป็น interactive learning through action คือเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกัน และเรียนรู้ร่วมกัน หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ไม่ใช่เอาความรู้ไปช่วยเหลือชาวบ้าน ไม่ใช่ไปสอนชาวบ้าน ไม่ใช่ไปถ่ายทอดความรู้หรือเทคโนโลยีให้ชาวบ้าน คือไม่ทำตัวเป็น “ผู้รู้” แต่ทำตัวเป็น “ผู้เรียนรู้” เข้าไปร่วมเรียนรู้กับ “ภาคชีวิตจริง” (real sector)

นักวิชาการรู้มากกว่าในเชิงทฤษฎี แต่ผู้ปฏิบัติงานรู้มากกว่าในเชิงปฏิบัติ นักวิชาการไปร่วมทำงานกับฝ่ายปฏิบัติ แล้วตั้งวง ลปรร. หรือ AAR กัน จะเกิดความเข้าใจปัจจัยที่ช่วยให้ทำงานได้คุณภาพสูงขึ้น มีประสิทธิผล หรือประสิทธิภาพมากขึ้น และนักวิชาการจะเอาความรู้เชิงทฤษฎีเข้าไปเสริมให้แก่ผู้ปฏิบัติแบบไม่ใช่สอน แต่แบบ ลปรร. กัน ด้วยทำทีของคนเสมอกัน ผู้ปฏิบัติจะได้ความรู้ทฤษฎีสำหรับนำมาใช้ทำ CQI ของตน นักวิชาการเก็บประเด็นโจทย์วิจัยเอาไปทำวิจัยต่อ ได้ผลวิจัยอย่างไร ก็ทดสอบการประยุกต์ใช้โดยเอามาตีความผลที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มทำ CQI ของผู้ปฏิบัติงาน

ทำเป็นวงจรต่อเนื่อง จะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับการปฏิบัติวิชาการ/วิจัย ในสายวิชาการรับใช้สังคมไทย จนเกือบจะเป็นเนื้อเดียวกัน

นักวิชาการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานของตนใน PLoT (Public Library of Thailand) ซึ่งมีหลายสายวิชาการประยุกต์ ซึ่งจะต้องช่วยกันคิดว่าจะจัดหมวดหมู่อย่างไร ที่สำคัญคือต้องไม่ใช่สายวิชาการตามแนววิชาการนานาชาติ ที่เน้นสาขาวิชาการเป็นหลัก PLoT น่าจะเน้นบริบทของการประยุกต์ใช้เป็นหลัก

PLoT จะช่วยประกาศเกียรติคุณหรือความสามารถของนักวิชาการท่านนั้นๆ ให้ฝ่าย “ผู้ใช้” ได้รับทราบ และประกาศผลสำเร็จของผลงานวิชาการให้สังคมรับทราบ จนต้นสังกัดของนักวิชาการท่านนั้นมั่นใจว่า ถึงเวลาแล้วที่จะเลื่อนตำแหน่งวิชาการ หรือเลื่อนฐานะทางวิชาการในรูปแบบอื่นให้ ก็จะให้เจ้าหน้าที่รวบรวมผลงานและหลักฐาน societal impact จาก PLoT สำหรับเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาตำแหน่งวิชาการ และสำหรับให้ความมั่นใจต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำหน้าที่ peer review ของผลงานนั้น

ตอนจะตีพิมพ์ใน PLoT ก็มี peer review ต่อต้นฉบับที่ส่งมาขอตีพิมพ์เผยแพร่ และเมื่อจะขอเลื่อนตำแหน่งวิชาการ (โดยเจ้าตัวไม่ต้องขอเอง) ก็มีกลไก peer review อีกครั้ง เป็นกลไกของความเข้มงวดจริงจังของการพิจารณาคุณภาพของผลงานวิชาการรับใช้สังคมไทย โดยมีข้อมูลผลดีที่เกิดขึ้นต่อสังคมไทย (societal impact) เป็นหลักฐาน หลักฐานนี้ส่วนหนึ่งจะอยู่ใน PLoT

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/379730>

ตอนที่ ๔ จินตนาการสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นสร้างสรรค์ผลงานวิชาการเพื่อรับใช้

สังคมไทย

สถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการสร้างสรรค์ผลงานวิชาการสายรับใช้สังคมไทยจะต้องสร้าง infrastructure ทางวิชาการที่ไม่เคยมีมาก่อน อาทิเช่น

- **รองอธิการบดีฝ่ายเครือข่ายสังคม และรองคณบดีฝ่ายเครือข่ายสังคม** ทำหน้าที่จัดระบบและพัฒนาระบบการทำงานร่วมกับภาคชีวิตจริงในสังคม ในลักษณะที่ไม่ใช่งานอาสา หรืองานที่จะทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ แต่เป็นงานภาคบังคับ และเกี่ยวข้องโดยตรงกับคำตอบแทน และการเลื่อนตำแหน่งเลื่อนเงินเดือน

- **สำนักหรือกองเครือข่ายสังคม** ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล/สารสนเทศ เกี่ยวกับภาคชีวิตจริงที่มหาวิทยาลัยมองว่าเป็นโอกาสในการเข้าไปร่วมงานเป็นภาคีหรือเครือข่ายกัน รวมทั้งเก็บข้อมูล/สารสนเทศของผลงานของมหาวิทยาลัย และผลกระทบต่อท้องถิ่นหรือประเทศจากผลงานแต่ละชิ้น/ด้าน ของมหาวิทยาลัย สำนัก/กอง นี้ต้องทำงานเชิงรุก ออกไปทำความใกล้ชิดสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่ขององค์กร/ท้องถิ่น/ประเทศ และเข้าใจวัฒนธรรม/ความคิด/ความต้องการ ของภาคีเหล่านั้น

- **เงินทุนสำหรับริเริ่ม**กิจกรรมรับใช้สังคม ในลักษณะ “ใช้ปลาหมึกตกปลากระพง” เพื่อสร้างผลงานและความน่าเชื่อถือจากภาคีหรือแหล่งทุน เงินนี้ควรมีประมาณร้อยละ ๑๐ ของขนาดของกิจกรรมรับใช้สังคมในภาพรวมของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา มองอีกมุมหนึ่ง กิจกรรมรับใช้สังคม คือแหล่งหารายได้ของสถาบันอุดมศึกษา

- **ข้อความกำหนดคน โขบาย** (policy statement) ด้านการรับใช้สังคม ที่กำหนดหรือได้รับความเห็นชอบโดยสภามหาวิทยาลัย และมีแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานระยะยาว (๕ – ๑๐ ปี) และแผนดำเนินการรายปี ที่ฝ่ายบริหารนำเสนอขอความเห็นชอบจากสภามหาวิทยาลัย

- **ปฏิรูปหลักสูตรและรายวิชา**ต่างๆ ให้มีการออกไปทำงานในลักษณะเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติ กับภาคชีวิตจริง ให้นุรณาการเป็นภาคบังคับ และภาคที่มีการประเมินความรู้และทักษะ เรื่องนี้ สกอ. ต้องจัดระบบประสานงาน/ประสานการเรียนรู้และพัฒนา ระบบ ต่อเนื่องยกระดับไปจากสหกิจศึกษา

- **ปรับระบบการทำงานของอาจารย์** ให้ต้องมีภาระงานด้านการทำงานรับใช้สังคม และมีการประเมินผลงานด้านนี้ประกอบการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งวิชาการ รวมทั้งมี**ระบบกำหนดเกณฑ์คุณภาพของผลงานวิชาการสายรับใช้สังคมไทย** โดย สกอ. ต้องเข้ามาประสานการพัฒนาแบบเช่นเดียวกัน สกอ. ควรยกย่องให้รางวัล “รางวัลผลงานรับใช้สังคมดีเด่น” ทั้งประเภททีม และประเภทบุคคล อย่างละ ๑๐ รางวัล โดยมีเป้าหมายเพื่ออธิบายผลงานที่ควรยกย่อง และเปิดเวทีให้ผู้ได้รับรางวัลได้เล่าเรื่องราว (storytelling) การทำงาน และผลกระทบต่อประเทศ จากงานของตน สำหรับเป็น “การจัดการความรู้” เรื่องการทำหน้าที่อุดมศึกษารับใช้สังคมไทย

- เราสามารถใช้ความสร้างสรรค์ ในการสร้างระบบวิชาการสายรับใช้สังคมไทย จากมุมของการสร้าง infrastructure ทางวิชาการสายใหม่นี้ขึ้น และเมื่อดำเนินการไป ก็จะพบลู่ทางกระตุ้น หรือสร้างความคึกคักสนุกสนาน

ภาคภูมิใจ โดยมีหลักการว่า ต้องสร้าง infrastructure ที่สนองแรงจูงใจ สร้างแรงบันดาลใจ ชื่นชมยกย่องผลงาน เป็นหลัก ไม่ใช่เน้นการบังคับฝืนใจ

วิจารณ์ พานิช

๑๒ ก.ค. ๕๓

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/382199>

ตอนที่ ๕ การตีพิมพ์ผลงานวิชาการแบบที่ตรวจสอบคุณค่าของผลงานได้ไม่ยาก

ขอกลับไปเรื่องการตีพิมพ์ผลงานวิชาการสายรับใช้สังคมไทย ที่เราจะต้องช่วยกันสร้างขึ้น โดยมี PLoS เป็นตัวอย่าง ดังกล่าวแล้วใน [ตอนที่ ๑](#)

ผลงานวิชาการในยุคก่อน เน้นเขียนออกเผยแพร่ในรูปแบบของการพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่เป็นกระดาษ (printed) เป้าหมายจริงๆ เพื่อให้เกิดการสื่อสารโต้แย้งถกเถียงแลกเปลี่ยนกันทางวิชาการ แล้วต่อมาเมื่อกว่า ๓๐ ปีมาแล้วจึงเกิดระบบ citation index ทำให้มีมาตรวัดคุณค่าทางวิชาการของผลงานตีพิมพ์ ซึ่งเวลานี้มีการใช้พลังของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีทั้งระบบ ISI, [Scopus](#), และ Google Scholar ให้สามารถค้นหาข้อมูลการนำผลงานวิชาการที่ตีพิมพ์ไปอ้างอิงได้โดยง่าย

วิชาการรับใช้สังคมไทย ควรนำผลงานออกตีพิมพ์ในลักษณะของผลงานวิชาการ ที่มีการตรวจสอบคุณภาพ (peer review) อย่างเข้มงวด และเปิดเผยต่อสาธารณชนด้วยการตีพิมพ์แบบ open access ใน internet และมีกลไกให้สามารถตรวจสอบคุณประโยชน์ทางวิชาการของการตีพิมพ์เผยแพร่นั้น โปรดสังเกตที่ เว็บไซต์ ของ PLoS เป็นตัวอย่าง [ที่นี่](#) แล้วเราจะลองเข้าไปดูรายงานผลงานวิชาการใน PLoSBiology [ที่นี่](#) และเข้าไปอ่านเรื่อง Recent Origin and Cultural Reversion of a Hunter–Gatherer Group [ที่นี่](#)

จะเห็นว่าในหน้าแรกของบทความจะมี Tabs อยู่ ๔ อัน ในชื่อ Article, Metrics, Related Contents และ Comments ตามลำดับ เมื่อคลิก Tab ชื่อ Metrics จะเห็นว่าตั้งแต่ตีพิมพ์จนถึงปัจจุบัน (๑๗ ก.ค. ๕๓ ที่เป็นวันเขียนบันทึกนี้) มีคนคลิกเข้าบทความนี้ ๑๐,๕๒๐ ครั้ง มีกราฟให้ดูว่าใน ๒ – ๓ เดือนแรกมีคนคลิกเข้าไปมาก แล้วลดลง แต่ก็ยังมีคนเข้าอย่างสม่ำเสมอเรื่อยมา และมีคนดาวน์โหลดบทความถึง ๕๕๒ ครั้ง นี่คือตัวอย่างของการใช้พลัง ICT ในการตรวจจับคุณประโยชน์ของบทความทางอ้อมวิธีหนึ่ง ซึ่งแน่นอนว่าต้องใช้ข้อมูลนี้อย่างระมัดระวังการโกงด้วย

ในหน้า Metrics ส่วนล่าง มีรายการของ Citation และลิงค์ไปยังบทความตีพิมพ์เหล่านั้น ซึ่งจะเป็นข้อมูลช่วยการพิจารณาคุณค่าของผลงานตีพิมพ์เรื่อง Recent Origin and Cultural Reversion of a Hunter–Gatherer Group

ตัวอย่างใน PLoSMedicine จะชัดเจนกว่า ในแง่ที่ระบบการตีพิมพ์ช่วยให้ประชาชนคนธรรมดาอ่านเข้าใจได้ด้วย ดัง [ตัวอย่างนี้](#) จะเห็นว่า บทความมี ๓ ตอน คือ Abstract, Editor’s Summary และ Full Paper ส่วนที่ช่วยให้คนทั่วไปอ่านเข้าใจคือส่วน Editor’s Summary ซึ่งคณะผู้จัดทำ PLoT สามารถพัฒนารูปแบบวิธีเขียนให้เหมาะสมต่อสาธารณชนไทยได้ นอกจากนั้นในบทความนี้ของ PLoSMedicine มี Additional Information เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าถึงบทความที่เกี่ยวข้องใน เว็บไซต์อื่นด้วย

หากต้องการรู้ข้อมูลการนำรายงานการตีพิมพ์นี้ไปใช้ประโยชน์ ก็คลิกที่ Tab ชื่อ Metrics หน้าจอจะขึ้น [ดังนี้](#) โดยจะได้จำนวนผู้เข้ามาอ่าน จำนวนการดาวน์โหลด จำนวน citation และอื่นๆ

จะเห็นว่า วิธีการตีพิมพ์วารสารวิชาการแบบ eJournal ที่เป็น open access แนวของ PLoS ช่วยให้ตรวจสอบการนำไปใช้ประโยชน์ได้ง่าย แต่ก็ต้องระมัดระวังการโกงโดยตนเองหรือวานคนอื่นช่วยทำเป็นเข้าไปอ่านหรือดาวน์โหลด ซึ่งน่าจะมีวิธีตรวจสอบได้

วิจารณ์ พานิช

๑๘ ก.ค. ๕๓

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/383914>

ตอนที่ ๖ เจ้าหน้าที่สายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยทำอะไร

ในการ transform มหาวิทยาลัย ให้ทำงานวิชาการแบบเน้นอยู่กับภาคส่วนต่างๆ ที่เป็นชีวิตจริงของสังคม มหาวิทยาลัยจะต้องสร้างโครงสร้างด้านการจัดการขึ้นมารองรับ ดังได้กล่าวแล้วใน [ตอนที่ ๔](#) ซึ่งหมายความว่ามหาวิทยาลัยจะต้องเสาะหาและพัฒนาเจ้าหน้าที่สายสนับสนุนขึ้นมาทำงานด้านนี้ ที่เป็นคนที่มีทักษะและเห็นคุณค่าของงานด้านนี้ มีทักษะในการทำงาน และเพิ่มพูนทักษะจากการทำงาน

ผมจะลองเสนอจินตนาการ ว่าเจ้าหน้าที่สายสนับสนุนงานรับใช้สังคม ของมหาวิทยาลัยควรทำอะไรได้บ้าง

- การพัฒนาฐานข้อมูล ที่อาจเรียกว่า Need Database หรือ Opportunity Database ของมหาวิทยาลัยของตน และคอยปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ โดยอาจร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอื่น หรือร่วมมือกับฐานข้อมูลกลางของ สกอ. ฐานข้อมูลนี้จะช่วยให้มหาวิทยาลัยเห็นโอกาสใหม่ๆ ที่ทรงคุณค่า สำหรับทำงานรับใช้สังคม

- การทำงานสื่อสารเชื่อมโยงกับภาคีฝ่ายที่ต้องการให้มหาวิทยาลัยเข้าไปร่วมมือทำงานวิชาการ ในลักษณะที่เป็นการทำงานเชิงรุก (proactive) ไม่ใช่รอให้เขามาขอใช้บริการ (reactive) หากพูดในภาษาธุรกิจ หมายถึงการทำงานด้านการตลาด

- การจัดการงานวิจัย หรืองานบริการวิชาการ ในมุมมองของมหาวิทยาลัย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักวิจัย/นักวิชาการ และอำนวยความสะดวกแก่หน่วยงานฝ่ายที่เป็นภาคีร่วมมือ งานส่วนนี้จะมีรายละเอียดมากมาย ทั้งด้านติดต่อสื่อสาร การติดตามงาน การเงิน การเขียนรายงาน เป็นต้น

- การอำนวยความสะดวกในการเขียนและส่งต้นฉบับไปตีพิมพ์ ใน PLoT รวมทั้งการติดตามสร้าง visibility อย่างเหมาะสมให้แก่ผลงานของหน่วยงานที่ตีพิมพ์ใน PLoT และการติดตามข้อมูลผลกระทบของผลงานต่างๆ ของหน่วยงาน ที่ตีพิมพ์ใน PLoT และที่ได้รับการยกย่องในโอกาสต่างๆ นำมาเสนอต่อผู้บริหารและสื่อสารให้รับรู้กันอย่างกว้างขวางทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยขออย่าว่าต้องรู้จักวิธีการดำเนินการที่เหมาะสม ไม่มากไม่น้อยเกินไป ไม่เป็นการโอ้อวดเกินจริง หรือเป็นการโฆษณาอย่างไร้จริยธรรม

- พัฒนาขีดความสามารถของตนเองและเพื่อนร่วมงาน ในการทำความเข้าใจสาระของกิจกรรมบริการวิชาการ/วิจัย ที่มหาวิทยาลัยทำร่วมกับภาคี และพัฒนาขีดความสามารถในการสื่อสารสาระหรือเนื้อหาสำคัญออกไปทางข้อเขียนหรือในทางติดต่อกับสื่อมวลชนให้เขามาจัดทำ สกู๊ป หรือรายการพิเศษ เจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในระดับนี้ถือว่าเป็นบุคคลที่มีค่ายิ่ง เป็นทักษะหรือขีดความสามารถระดับสูง

- รวบรวมผลงานเด่นประจำปี และประสานงานให้มีการสรุปภาพรวม และสรุปแต่ละผลงานเด่น สำหรับลงตีพิมพ์ในรายงานประจำปีของหน่วยงาน/องค์กร และนำไปเผยแพร่ในโอกาสหรือรูปแบบอื่นๆ เช่นใน เว็บไซต์

- เสนอแนะช่องทาง หรือโอกาสใหม่ๆ ในการทำงานรับใช้สังคมให้แก่ผู้บริหารและแก่นักวิชาการสายนี้ ในโอกาสอันควร
- ตามที่เสนอมานี้ เจ้าหน้าที่สายสนับสนุนไม่ใช่เพียงผู้ทำงานตามสั่ง แต่เป็นผู้ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ เป็น Knowledge Worker

วิจารณ์ พานิช

๑๘ ก.ค. ๕๓

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/386479>

ตอนที่ ๗ การกิจร่วมงานกับภาคชีวิตจริง

นี่คือบทบาทของอุดมศึกษาที่เข้าไปร่วมทำงานกับภาคชีวิตจริง เพื่อเอาวิชาการไปพัฒนาภาคชีวิตจริงในลักษณะของการร่วมกันทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ เป็นการเอาวิชาการ/การเรียนรู้/การสร้างความรู้/การใช้ความรู้ ไปสู่ภาคชีวิตจริง และในขณะเดียวกัน ก็เป็นการที่อุดมศึกษาอาศัยภาคชีวิตจริงในการพัฒนาตนเอง และแสดงบทบาทของตนเองในฐานะอุดมศึกษาที่รับผิดชอบ แนบแน่น ไม่ห่างเหินสังคม

ผมมองว่า ในอนาคต การกิจนี้จะมีขนาดเท่าๆ กับภารกิจด้านการผลิตบัณฑิตหรือการเรียนการสอน และภารกิจด้านการผลิตบัณฑิตไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๕ จะซ้อนทับหรือบูรณาการอยู่กับภารกิจนี้ ที่ว่าภารกิจนี้มีขนาดเท่าๆ กันกับภารกิจด้านการผลิตบัณฑิตหมายความว่ารายได้พอๆ กัน ดังนั้น การกิจนี้น่าจะเป็นแหล่งรายได้สำคัญของอุดมศึกษาในอนาคต

ผมจะลองยกตัวอย่างบทบาทที่หลากหลายของมหาวิทยาลัยในการทำงานร่วมกับภาคที่เป็นภาคชีวิตจริง เป็นการยกตัวอย่างภายใต้ความรู้และประสบการณ์ที่จำกัดเป็นอย่างยิ่ง

สหกิจศึกษาในสถานประกอบการ

เวลานี้สหกิจศึกษาอยู่ในสภาพเป่งบาน ช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในสภาพการทำงานจริง นักศึกษาก็ชอบ นายจ้างก็ชอบ ขึ้นต่อไปน่าจะมีการต่อยอดสหกิจศึกษา ให้มีลักษณะที่แนบแน่นกับฝ่ายสถานประกอบการมากขึ้น ใช้พลังด้านการสร้างสรรค์ของนักศึกษา (หนุนโดยอาจารย์) มากขึ้น มีความแตกต่างหลากหลายของสหกิจศึกษามากขึ้น มหาวิทยาลัยวิจัยน่าจะเน้นสหกิจศึกษาที่หนักไปทางกิจกรรมด้านการพัฒนาหรือวิจัย ผมคิดว่าน่าจะมีโอกาสต่อยอดและขยายรูปแบบออกไปได้มาก

แหล่งทุนคือสถานประกอบการหลากหลายธุรกิจ

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

เป็นการเอาอดีตมาปลูกสำนึกร่วมของคนในท้องถิ่น สกว. ได้ดำเนินการเรื่องนี้และสร้างวิถียุทธศาสตร์ของการวิจัย และการปลูกจิตสำนึกท้องถิ่นด้านนี้ไว้เป็นอย่างดี แหล่งทุนน่าจะได้แก่ อบต. คือ อบต. และ เทศบาล เข้าใจว่า สมส. ก็สนใจเรื่องนี้ด้วย

กระบวนการมองอนาคต

เป็นการเอาอนาคต มาสร้างสำนึกท้องถิ่น สำนึกของการรวมตัวกันเพื่อลดความเสี่ยงในอนาคตของบ้านเมือง พื้นที่ ท้องถิ่น หรือชุมชน และสำหรับนำมาสู่การร่วมกันกำหนดทิศทางพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งก็คือนโยบาย

สาธารณะของท้องถิ่น และนำไปสู่การร่วมกันลงมือทำงานพัฒนาท้องถิ่นตามทางเลือกรุ่นๆ หน่วยงานที่มีเทคโนโลยีนี้ ได้แก่ ศูนย์คาดการณ์เทคโนโลยี เอเปค ของ [สวทท.](#) [สทช.](#) และ [CISAsia](#)

แหล่งทุนในเบื้องต้นอาจได้จาก สวทท. สทช. สกว. วช. แต่ในอนาคตท้องถิ่นควรออกเงินเอง เพราะผู้คนในท้องถิ่นจะได้รับประโยชน์โดยตรง และจากกิจกรรมนี้ จะมีโจทย์วิจัยเพื่อหาทางใช้โอกาสหรือพลังที่มองไม่เห็นชัด ในการสร้างความอยู่ดีมีสุข หรือความมั่งคั่งของท้องถิ่น

ท้องถิ่นน่าอยู่ เมืองน่าอยู่

สสส. ดำเนินการโครงการนี้น่าร่องมาหลายปี ในหลายพื้นที่ และรัฐบาลปัจจุบันกำลังหาทางสนับสนุนจังหวัด ตัวอย่าง เท่าที่ทราบจังหวัดนครศรีธรรมราชจะเป็นหนึ่งในจังหวัดตัวอย่าง ที่ดำเนินการทั่วทั้งจังหวัด กิจกรรมนี้มีช่องทางให้ใช้ความริเริ่มสร้างสรรค์ได้มากมายไม่รู้จบ และจะได้โจทย์วิจัยมากมายไม่รู้จบเช่นเดียวกัน

แหล่งทุนในขั้นต้นคือ สสส. และจริงๆ แล้ว อปท. นั้นๆ ควรเป็นผู้ออกเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมนี้เอง เพราะเป็นผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยตรง

เครือข่ายพัฒนาการศึกษา

เครือข่ายพัฒนาการศึกษาในระดับการศึกษาพื้นฐานที่มีอยู่ในขณะนี้ น่าจะมีหลายเครือข่าย ที่ผมรู้จักคือ [LLEN](#) ที่สนับสนุนโดย สกว. และ สพฐ. คุณภาพของการศึกษาระดับพื้นฐานนี้เป็นที่ยึดถือกันทั่วโลกว่าทุกฝ่ายต้องช่วยกัน (All for education) และมหาวิทยาลัยต้องเข้าไปมีส่วนเป็นสมาชิกของเครือข่ายร่วมพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ของตน เป็นโอกาสใช้ความสร้างสรรค์และเรียนรู้หลากหลายมิติ และเป็นโอกาสให้มหาวิทยาลัยได้เข้าไปใกล้ชิดชีวิตจริงของผู้คนในพื้นที่

แหล่งทุนคือ [สสส.](#) [LLEN](#) (สกว.) และ [สปฐ.](#)

การทำงานร่วมกับภาคชีวิตจริง (real sectors) ของสังคมนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องไม่ทำแบบเป็นจุดๆ เป็นครั้งคราว หรือเป็นรายโครงการ ต้องหาทางพัฒนาความร่วมมือระยะยาวหรือถาวร หรือต่อเนื่อง แบบที่มีการเรียนรู้และพัฒนาแบบไปอย่างไม่หยุดยั้ง ต้องให้เป็นกิจกรรมร่วมมือเชิงสถาบัน ไม่ขึ้นกับตัวบุคคลผู้บริหารหรืออาจารย์ จึงต้องมีการสร้างระบบการจัดการภารกิจร่วมกับภาคชีวิตจริงนี้ ซึ่งก็คือระบบการจัดการงานวิชาการรับใช้สังคมไทย

การทำงานวิชาการรับใช้สังคมไทยนี้ หากทำอย่างได้ผลดีจริง จะสามารถนำไปตีพิมพ์ในวารสารวิชาการสาขานานาชาติได้ด้วย (แม้จะไม่ใช่เป้าหมายหลัก) และอาจนำไปสู่ความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างชาติได้ด้วย

วิจารณ์ พานิช

๑๕ ก.ค. ๕๑

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/388461>

ตอนที่ ๘ สร้างการยอมรับนับถือคุณค่าและคุณภาพ

ความท้าทายของการสร้างวิชาการสายรับใช้สังคมไทยคือ ต้องไม่เป็นวิชาการชั้นสอง ไม่เป็นวิชาการของคนที่ไม่มีความก้าวหน้าในเส้นทางอื่น ไม่เป็นวิชาการสายสะดวกง่ายดายโดยไม่ต้องใช้ความเพียรอดทนมานะพยายาม

เป้าหมายหลักของการสร้างวิชาการสายนี้ ไม่ใช่เพื่อตัวบุคคล หรือเพื่อนักวิชาการเป็นหลัก แต่เพื่อประเทศไทย สังคมไทยเป็นหลัก เราต้องการสร้าง “ถนน” วิชาการสายใหม่นี้ เพื่อเป็นกลไกเชื่อมวงการวิชาการ/วิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุดมศึกษา ให้แนบแน่นเป็นเนื้อเดียวกันกับภาคชีวิตจริงของสังคม

ดังนั้น เราต้องช่วยกันพัฒนาระบบคุณค่า และระบบคุณภาพ ของวิชาการสายนี้ สถาปนาไว้เป็นมรดกของสังคมไทย และของวงการวิชาการไทย ให้ได้ โดยผมมองเวลา ๑๐ ปี ใช้เงินลงทุนโดยตรงจากภาครัฐ ๑,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท ใน ๑๐ ปี โดยที่จริงๆ แล้ว ในช่วง ๑๐ ปีนี้ วงการวิชาการสายรับใช้สังคมไทยจะทำงานในขนาดของเงิน ๑๐,๐๐๐ – ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท

ผมมองที่การตีพิมพ์แบบ open access ในวารสารแบบ eJournal ที่มี peer review เข้มข้น เป็นด่านแรก แต่ก็ไม่ง่ายดายนัก เพราะจะมีข้อจำกัดที่นักวิชาการสายรับใช้สังคมไทยส่วนใหญ่ไม่ถนัดด้านการเขียน จึงต้องมีการจัดการที่ช่วยให้ผลงานเหล่านี้ออกสู่สาธารณะได้ ลปรร. ทั้งในกลุ่มนักวิชาการสายนี้ และออกสู่สังคมภายนอก อย่างกว้างขวางและแม่นยำ

เราต้องพัฒนาระบบ peer review ในระบบวิชาการสายรับใช้สังคมไทย และพัฒนาระบบการสื่อสารผลงานวิชาการรับใช้สังคมไทย ทั้งที่สื่อสารโดยนักวิชาการเองและสื่อสารโดยระบบ PLoT และสื่อสารโดยระบบการประชุมวิชาการสายรับใช้สังคมไทย

การสร้างการยอมรับนับถือผลงานวิชาการสายรับใช้สังคมไทย มีข้อมูลใน PLoT ที่ทรงกลโค้งออกไปแล้ว เป็น **ด่านที่ ๒** เราจะต้องช่วยกันทำให้ PLoT สร้างข้อมูลนี้ออกมาอย่างกว้างขวางครบถ้วนเชื่อมโยง และเชื่อถือได้ และแต่ละปี PLoT จะรายงานสถานภาพของผลงานวิชาการสายนี้ออกมาให้สังคมไทยชื่นชมและใช้ประโยชน์

ผลการตรวจสอบผลกระทบต่อสังคมไทยในภาคส่วนต่างๆ ที่มองจากฝ่ายผู้ใช้ผลงานวิชาการ จะเป็นด่านที่ ๓ ของการสร้างการยอมรับนับถือผลงานวิชาการสายรับใช้สังคมไทย ซึ่งหมายความว่า เราจะต้องสร้างระบบข้อมูลด้าน

ผู้รู้เพื่อการพัฒนากิจการของตน ว่ามีการใช้ความรู้ด้านใดอย่างไร เกิดผลอย่างไร และมีนักวิชาการกลุ่มใด สถาบันใด เข้าไปเกี่ยวข้องบ้าง ย้ำว่านี่คือสารสนเทศจากมุมมองของ “ผู้ได้รับประโยชน์” ไม่ใช่จากมุมมองของนักวิชาการ

นักวิชาการที่จะได้รับตำแหน่งวิชาการสายนี้ น่าจะมีการประเมินโดยใช้ข้อมูล ๓ ด้านนั้น เามาตรวจสอบบทบาท ในทีม และตรวจสอบบทบาทส่วนตัวของคุณ โดย review panel ที่มีความสามารถสูงในการใช้วิจารณญาณ (subjective judgement) โดยมีข้อมูลที่ครบถ้วนแม่นยำ (objective data)

ถนนวิชาการสายรับใช้สังคมไทย เป็นถนนที่มีความซับซ้อนสูงมาก จะต้องมีการสร้างส่วนประกอบของถนนขึ้นใหม่อย่างมากมาย ต้องการการจัดการ การทดลอง การสื่อสาร และการพัฒนาร่วมกันอย่างอดทนในระยะยาว

วิจารณ์ พานิช

๘ ส.ค. ๕๑ แก้ไขปรับปรุง ๑๗ ส.ค. ๕๑

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/390427>

ตอนที่ ๑๗ เพื่อใคร

ผมมองเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมอุดมศึกษาไทยร่วมสร้างประเทศไทยน่าอยู่” เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบ อุดมศึกษาอย่าง “เปลี่ยนโดยสิ้นเชิง” แต่ดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป และใช้ positive approach ใช้การสร้างระบบ incentives ในการกระตุ้น อำนวยความสะดวกต่อการเปลี่ยนแปลง แบบที่มองการเปลี่ยนแปลงว่า “มีชีวิต” และ “มีหน่ออ่อนอยู่แล้ว” วิธีคิดแบบนี้เข้าใจยาก เพราะมันซับซ้อน วิธินำเสนอเมื่อวันที่ ๗ ต.ค. มันชวนให้คนฟังฟังแล้วรู้สึกว่าเป็น ข้อเสนอเพื่อให้ผลประโยชน์แก่คนมหาวิทยาลัย ไม่รู้สึกว่าเป็นวิธีสร้างแรงจูงใจให้คนมหาวิทยาลัยหันมาทำงาน สร้างสรรค์ใกล้ชีวิตสังคม

บรรยากาศและถ้อยคำที่มีผู้ใช้ในการอภิปรายเรื่องนี้ ทำให้ผมสะกิดใจว่า สังคมอาจไม่ได้เชื่อถือไว้วางใจคน มหาวิทยาลัยนัก และระแวงว่า โครงการที่เสนอ เป็นการสอดใส่เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้แก่คนมหาวิทยาลัยเป็นหลัก ไม่ทราบว่าเป็น six sense นี้ของผมผิดหรือไม่ หรือว่าในเวลาี่ สังคมไทยอยู่ในสภาพไม่มีใครไว้ใจใคร? สังคมอยู่ใน สภาพต่างคนต่างเห็นแก่ตัวจัด จนไม่เชื่อใจใครเลย

เป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงใหญ่ (Total change) ในครั้งนี้ คือเปลี่ยนวัฒนธรรมและเปลี่ยนโครงสร้างของ ระบบมหาวิทยาลัยไทย ให้หันไปทำงานวิชาการบนฐานของสังคมไทยเป็นสำคัญ คบค้าเชื่อมโยงกับวงการวิชาการโลก เพื่อนำเอาความรู้ในโลกมารับใช้สังคมไทย และในขณะเดียวกัน เราก็แลกเปลี่ยนแบ่งปันให้แก่โลกด้วย

หากเป็นเช่นนี้ มหาวิทยาลัยไทยก็จะไม่ลอยตัวหรือแยกตัวจากสังคมไทย อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในเชิงโครงสร้าง เราต้องทำให้มหาวิทยาลัยไทยมีความภูมิใจ มีเกียรติภูมิ จากผลงานวิชาการรับใช้ สังคมไทย และได้รับผลประโยชน์จากการทำงานวิชาการรับใช้สังคมไทย มากกว่าหรืออย่างน้อยเท่าเทียมกันกับการ ทำงานวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ ระบบอุดมศึกษารับใช้สังคมไทยจึงจะเกิดได้จริง ไม่ใช่เป็นการ ดำเนินการแบบไฟไหม้ฟาง

เราต้องมีการจัดการระบบ เพื่อสร้างวัฒนธรรมอุดมศึกษาไทยขึ้นใหม่ ให้เป็นอุดมศึกษาเพื่อรับใช้ สังคม ไม่ใช่ลอยตัวจากสังคม อย่างในปัจจุบัน

โครงสร้างและวัฒนธรรมใหม่ ที่จะต้องสร้างขึ้น โดยต้องใช้เวลาดำเนินการต่อเนื่องเป็นสิบปี ได้แก่

๑. หลักการ สถาบันอุดมศึกษา กับสังคม/ชุมชน มีความสัมพันธ์ในลักษณะภาคี (partner) ต่อกัน เป็น ความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน เกื้อกูลต่อการปฏิบัติงานของกันและกัน มีความเคารพต่อกันและกัน ไม่ใช่สถาบันอุดมศึกษา

เข้าไป “ช่วยเหลือ” ไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ในการทำงานนี้ สถาบันอุดมศึกษาได้รับผลประโยชน์ทั้งด้าน รายได้ ผลงานต่อสังคม ผลงานสร้างสรรค์วิชาการ การสร้างคนหรือผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และทักษะสอดคล้องต่อสังคม/ชุมชน การสร้างอาจารย์ที่มีความรู้และทำที่เหมาะสมต่อสังคม/ชุมชน รวมทั้งการสร้างชื่อเสียงด้านความใกล้ชิดกับสังคม ร่วมเป็นหนึ่งในภาคีสร้างสังคมไทยให้น่าอยู่ มีความสุข

๒. อาจารย์ นอกจากมีความรู้ในศาสตร์ของตนแล้ว ยังเป็นคนมีทัศนคติเชิงบวก เห็นคุณค่าของการทำงาน วิชาการรับใช้สังคมไทย มีความรู้เชิงบริบท (contextual/tacit knowledge) เกี่ยวกับสังคมไทย มีทักษะในการทำงาน ร่วมกับภาคีที่หลากหลายในสังคม ผ่านการฝึกฝนการปฏิบัติงานหลังปริญญา (postdoc training) ใน real sector ของไทย มีทักษะในการทำงานเป็นทีม และทำงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งในระยะยาว มีความสามารถออกแบบเก็บข้อมูลการทำงานรับใช้สังคม เพื่อนำมาวิเคราะห์-สังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ ที่เป็นความรู้เชิงประยุกต์ในสังคมไทย เขียนเป็นเอกสารวิชาการ นำออกเผยแพร่ในวารสารวิชาการรับใช้สังคมไทย เพื่อเป็นหลักฐานไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการของตน และของสมาชิกในทีมงาน

๓. นักศึกษา มีการเรียนรู้ ๒ แนวคู่ขนานและส่งเสริมเกื้อกูลกัน คือการเรียนรู้ในห้องเรียนหรือในมหาวิทยาลัย หรือตามหลักสูตร กับการเรียนรู้ในสังคม/ชุมชน (กิจกรรมเสริมหลักสูตร) ที่เป็นกิจกรรมที่นักศึกษาจัดกันเองเป็นหลัก เพื่อการเรียนรู้สังคม/ชุมชน รวมทั้งเพื่อปลูกฝังจิตอาสาให้แก่ตนเอง อาจารย์มีส่วนให้คำแนะนำปรึกษา แต่ไม่เข้าไปจัดให้หรือเข้าไปจัดการ (บงการ?)

นักศึกษบางคนจะได้รับการเชื้อเชิญจากอาจารย์ให้เข้าร่วมทีมงานรับใช้สังคม/ชุมชน ในลักษณะที่จะต้องรับผิดชอบงานบางส่วน และอาจมีรายได้ แต่เป้าหมายสำคัญที่สุดคือการเรียนรู้และปลูกฝังความรักชาติบ้านเมือง ความเข้าใจสังคมไทย หลักสูตรการเรียนรู้อาจต้องยืดหยุ่นให้นักศึกษาสามารถเข้าร่วมงานเช่นนี้ได้

นักศึกษบางคนอาจได้รับการเชื้อเชิญเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยมีทุนการศึกษา (scholarship) เพราะเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเข้ามาทำงานสร้างสรรค์วิชาการสายรับใช้สังคมไทยร่วมกับคณาจารย์

๔. หลักสูตร มีความยืดหยุ่นต่อการเปิดโอกาสให้การเรียนรู้ของนักศึกษาเข้าไปบูรณาการกับการทำงานวิชาการรับใช้สังคมไทย ทั้งยืดหยุ่นการเรียนการสอน และยืดหยุ่นการวัดผล เพื่อให้การเรียนรู้บูรณาการกับการปฏิบัติในสภาพจริงของสังคม/ชุมชน ให้มากที่สุด

หลักสูตรควรเอื้อต่อกิจกรรมนอกหลักสูตร และเชื่อมโยงกับความรู้จากการปฏิบัติให้มากที่สุด โดยควรจัด Learning Resources ที่ช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้และค้นคว้าหาความรู้เชิง content ด้วยตนเองให้มากที่สุด ใช้เวลาเรียนรู้ร่วมกับอาจารย์ (contact hours) ในการตีความตรวจสอบความน่าเชื่อถือของความรู้เป็นหลัก ไม่ใช่เพื่อมารับถ่ายทอดความรู้เชิงเนื้อหาจากอาจารย์เป็นหลัก

หลักสูตรต้องเตรียมบัณฑิตให้เป็น “บัณฑิตแห่งศตวรรษที่ ๒๑” คือเป็นนัก “เรียนรู้และปรับตัว” ตลอดชีวิต

๕. หน่วยงานของมหาวิทยาลัย ต้องมีหน่วยงานประจำที่ทำงานเชิงรุกในการเชื่อมโยงทำความเข้าใจกับสังคม/ชุมชน ส่วนที่เป็นภาคี หรือส่วนที่มีโอกาสสูงที่จะทำงานร่วมกัน

หน่วยงานนี้ต้องทำงานเชิงรุก และมีการรวบรวมฐานข้อมูลสำหรับใช้ในการวางแผนระยะสั้นและระยะยาว ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้และทักษะในการทำงานนี้

สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งต้องมีรองอธิการบดีฝ่ายเครือข่ายสังคม หรือชื่ออื่น ทำหน้าที่ดูแลการดำเนินการตามนโยบายของมหาวิทยาลัย รวมทั้งเป็นผู้รับผิดชอบเสนอยุทธศาสตร์การทำงานรับใช้สังคมไทยอย่างบูรณาการกับหน้าที่อื่นๆ ของสถาบัน ต่ออธิการบดีและต่อสภามหาวิทยาลัย รวมทั้งเสนอผลการประเมินตนเอง ในผลงานด้านนี้ต่อสภามหาวิทยาลัย

๖. ผลงาน และ KPI ต้องมี KPI ด้านการรับใช้สังคม/ชุมชน โดย สกอ. / สมศ. กำหนดกว้างๆ ให้แต่ละสถาบันอุดมศึกษากำหนดรายละเอียดเอง สถาบันใดกำหนด KPI เข้มข้นและทำได้ตามนั้น ย่อมได้รับการยอมรับนับถือและมีชื่อเสียง สถาบันใดกำหนด KPI ไว้หลวมๆ และทำแบบหละหลวมๆ สังคมก็จะรู้เท่าทันเอง รวมทั้งมีกระบวนการ rating สถาบันอุดมศึกษา ด้านการรับใช้สังคมไทย ออกเผยแพร่ทั่วไปด้วย

สกอ. / สมศ. ควรร่วมกันจัด “ตลาดนัดผลงานวิชาการรับใช้สังคมไทย” เป็นประจำทุกปี เพื่อนำผลงานดีเด่นมาชกย่อง และเปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยต่างๆ นำผลงานและวิธีการทำงานมา ลปรร. กัน เป็นการสร้างกระแสสังคม ในการชกย่องให้คุณค่าต่อการทำงานวิชาการรับใช้สังคมไทย

๗. ระบบการตีพิมพ์ผลงานวิชาการรับใช้สังคมไทย เรื่องนี้ได้เขียนไว้โดยละเอียดแล้ว [ที่นี่](#) และ [ที่นี่](#) ทั้งหมดนี้ ต้องการทรัพยากรไม่น้อย สำหรับสร้างการเปลี่ยนแปลงระบบอุดมศึกษาไทยโดยสิ้นเชิง ให้ระบบอุดมศึกษาใกล้ชิดและรับใช้สังคมไทย สร้างความเป็นเลิศทางวิชาการขึ้นมาจากการทำงานวิชาการสร้างสรรค์สังคมไทย โดยต้องมีวิธีการประเมิน ว่าการลงทุนนั้น ผลลัพธ์สุดท้ายไปตกอยู่กับสังคม ทำให้สังคมไทยน่าอยู่ขึ้น ไม่ใช่ไปหยุดอยู่แค่การพัฒนาอุดมศึกษา

วิจารณ์ พานิช

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/406688>

๑๐ ต.ค. ๕๓

ตอนที่ ๒๒ PBL กับการทำงานวิชาการรับใช้สังคมไทย

PBL ย่อมาจาก Project-Based Learning ท่านสามารถเรียนรู้เรื่อง PBL ได้จาก YouTube [ที่นี่](#) หรือจะค้นเรื่องมาอ่านก็ได้ [ที่นี่](#) (สืบค้นได้ตาม link <http://www.gotoknow.org/blog/council/417986>)

PBL คือการเรียนโดยการลงมือปฏิบัติ หรือโดยการทำงานนั่นเอง โดยมักเป็นงานสมมติ ที่ครูออกแบบหรือตั้งคำถาม เพื่อให้นักเรียนลงมือค้นคว้าเอง โดยทำกันเป็นทีม แล้วนำเสนอเป็นชิ้นงานหรือผลงาน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ 21st Century Skills และได้เรียนอย่างสนุกสนาน น่าตื่นเต้นเร้าใจ โดยที่โจทย์จะต้องช่วยให้นักศึกษาทำโครงการอย่างตื่นเต้นเร้าใจ

แทนที่จะเอากรณีสมมติมาให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเรียน เราสามารถเอาปัญหาจริงของชุมชนหรือสังคมมาให้นักศึกษาทำ ยิ่งเป็นปัญหาที่ชาวบ้านต้องการแก้ไขยิ่งดี ก็จะกลายเป็นว่า นักศึกษาเข้าไปทำงานรับใช้ชาวบ้านด้วย และได้เรียนรู้ทักษะสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ด้วย และเรียนรู้วิชาให้แน่นขึ้นด้วย โดยอาจารย์ทำหน้าที่เป็นโค้ช และอาจมีโค้ชมาจากภายนอกมหาวิทยาลัยด้วย

กลายเป็นการทำงานจริงๆ – งานวิชาการรับใช้สังคมไทย

และเป็นการเรียนรู้ของนักศึกษาด้วย เกิดความมีชีวิตชีวาขึ้นในมหาวิทยาลัย

ที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เขามีที่ดินกว้างขวางกว่า ๕ พันไร่ ใฝ่ฝันที่จะให้มีบรรยากาศเป็น "เมืองมหาวิทยาลัย" คือมีความคึกคักมีชีวิตชีวา ซึ่งหมายความว่าต้องมีกิจกรรม และมีผู้คนเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกันทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ

ผมฝัน (จินตนาการ) ว่าในกิจกรรม PBL ของนักศึกษา มีการรับงานจาก อบต. ๓ อบต. ในโจทย์เดียวกัน สมมติว่าเป็นเรื่องการลดปัญหาเด็กอ้วนในชุมชน อบต. ออกเงินให้มหาวิทยาลัยเข้าไปดำเนินการเป็นเวลา ๑ ปี จ่าย อบต. ละ ๑ แสนบาท มหาวิทยาลัยจัดให้เป็นโครงการ PBL ของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ของคณะแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ และสาธารณสุขศาสตร์ ให้ทำงานร่วมกันเป็นเวลา ๑ ปี ให้ดำเนินการในวันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุด โดยให้ นศ. และอาจารย์ที่เป็นโค้ช หรือ facilitator ตกเวลาตัวเอง รวมทั้งให้ออกแบบวิธีทำงานเอง

ด้วย โดยมีข้อตกลงว่า เมื่อครบ ๑ ปี เปอร์เซนต์ของเด็กอ้วนจะลดลงร้อยละ ๒๐ และชุมชนนั้นรู้วิธีแก้และป้องกัน ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งให้เตรียมทำวิดีโอความยาวไม่เกิน ๒๐ นาทีเพื่อบอกเล่าวิธีป้องกันเด็กอ้วนในบริบทของ สังคมไทย หากทีมใดผลงานดีจะได้รับการสนับสนุนให้ไปนำเสนอในเวทีที่เหมาะสมในประเทศหรือต่างประเทศ

ทีมที่ผลงานเข้าขั้น และมหาวิทยาลัยนำวิดีโอขึ้น YouTube ในนามของมหาวิทยาลัยจะได้รับการบันทึกผลงาน ใน transcript เพื่อเป็นเกียรติประวัติ นักศึกษาที่ไปทำงานให้แต่ละ อบต. มี ๖ คน คือ ๒ คนจากแต่ละคณะ มหาวิทยาลัย ได้เจรจากับมูลนิธิสยามกัมมาจล ว่าทีมที่มีผลงานเด่นจะได้รับเกียรติไปนำเสนอในมหกรรมพลังเยาวชน

ผมฝันเห็นมีมหาวิทยาลัยเอาจินตนาการนี้ไปปิดฝุ่น คัดแปลงและดำเนินการ และมีการจัดการกระตุ้นช่วยเหลือ แบบที่ให้ทีม นศ. ช่วยเหลือตนเองให้มากๆ โดยอาจารย์ที่เป็นโค้ชช่วยแนะวิธีค้นหาความรู้สำหรับให้ทีมงานออกแบบ การดำเนินการของตน โดยน่าจะแนะว่าจะคิดถึง อสม. ไหม จะไปปรึกษาสถานีนอามัยในท้องถิ่นอย่างไร จะมีการ ประกวดเด็กสุขภาพดีในตำบลไหม จะไปชวนครูบางคนมาร่วมเป็นทีมงานไหม ฯลฯ อาจารย์แค่แนะอยู่ห่างๆ โดยไม่ เข้าไปทำ

มหาวิทยาลัยมีงบประมาณ (จาก อบต.) ให้ ทีมงานใช้เพียง ๑ หมื่น สำหรับการทำงาน ๑๒ เดือน โดยนักศึกษาจะ ใช้เป็นค่าอะไรก็ได้ ที่เห็นว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่สมควร และให้ทำบัญชีไว้ รวมทั้งเก็บหลักฐานการใช้จ่ายเงินที่มี ให้ ตรวจสอบได้ โดยถือว่าเป็นทักษะอย่างหนึ่งของการทำงานในศตวรรษที่ ๒๑ คือมีความยืดหยุ่นคล่องตัว แต่ต้องให้ โปร่งใสตรวจสอบได้

มหาวิทยาลัยหวังว่า อาจารย์ที่ไปช่วยเป็นโค้ช จะคลุกคลีกับสมาชิก อบต. จนอาจรับทำงานวิจัยบางชิ้นให้แก่ อบต. ได้ ใจทย์วิจัย ทุนวิจัย และอาจได้ผลงานวิจัยตีพิมพ์ใน PLOT เป็นผลงานวิชาการรับใช้สังคมไทยที่มีคุณภาพสูง

วิจารณ์ พานิช

๑๐ ธ.ค. ๕๗

ที่มา: <http://www.gotoknow.org/blog/council/417986>